

Czesław Rychlicki

“Realtà e valori del sacramento del matrimonio : Convento di aggiornamento, Roma, Facoltà di Teologia della Università Pontificia Salesiana“, Achille M. Triacca, Giovanni Pianazzi, Roma 1976 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 16/1, 251-254

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Achille M. Triacca — Giovanni Pianazzi, *Realtà e valori del sacramento del matrimonio* (Convegno di aggiornamento, Roma, Facoltà di Teologia della Università Pontificia Salesiana, 1—4 novembre 1975), Roma 1976 ss. XVI, 455.

W duchu soboru watykańskiego II, który uwydatnił wartość małżeństwa w kontekście jego sakramentalności i świętości chrześcijańskiej (KK, KDK), a także w odpowiedzi na program *Ewangelizacja i sakrament małżeństwa*, przedłożony przez XII konferencję episkopatu włoskiego, odbył się w dniach 1—4 XI 1974 r. w Rzymie zjazd zorganizowany przez Wydział Teologiczny Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego. Wzięło w nim udział ponad 300 uczestników: księża diecezjalnych i zakonnych, sióstr zakonnych i przedstawicieli laikatu. Problematyka zjazdu objęła dwa zagadnienia: rzeczywistość małżeństwa rozważanego w sobie samym i w świetle najnowszej doktryny katolickiej; wartości realizowane w małżeństwie ze szczególnym uwzględnieniem fazy przygotowawczej do jego zawarcia. Omawiana książka zawiera relację z 18 wygłoszonych referatów, które podzielono na 4 części tematyczne: 1) rzeczywistość małżeńska; 2) małżeństwo w nauczaniu i życiu Kościoła; 3) wartości do zrealizowania; 4) przygotowanie do małżeństwa.

Punktem wyjścia książki są biblijne podstawy małżeństwa, stanowiące przedmiot wykładu N. M. Lossa (s. 3—63). W świetle tekstów ST i NT autor wskazuje na znamiennej ewolucję, jaką małżeństwo przeszło od faktu socjo-kulturowego do religijnego. Z kolei małżeństwo chrześcijańskie przedstawia antycypację rzeczywistości, jaką stanowią zjednoczenie Boga z ludzkością w Chrystusie. W ST małżeństwo było instytucją „stworzoną” przez Boga i noszącą w sobie znak nie naruszalnej sakralności, która chroniła je od wszelkich wpływów zewnętrznych. NT określając naturę relacji między Chrystusem i Kościołem odwołuje się jako do prawzorca do jedności małżeńskiej. W ten sposób starotestamentowa instytucja małżeństwa osiągnęła pełnię w Chrystusie i w Kościele przez swą przemianę w „fakt sakramentalny”, tj. w rzeczywistość ściśle chrześcijańską.

Z tego podłoża wyrasta teologia małżeństwa jako sakramentu, oznaczającego nowy sposób bytowania w Kościele. Zagadnieniu temu są poświęcone rozważania G. Leclerca (s. 65—79). Małżeństwo odnowione przez Chrystusa, który je uwolnił od skażenia moralnego wchodzi w zakres powołania chrześcijanina oraz ukazuje się jako charyzmat, tj. dar Ducha Św. przeznaczony do budowania Kościoła. Rozwijając temat sakramentalności małżeństwa G. Baldanza ukazuje jedność zaślubionych w Chrystusie jako nowy stały porządek, który polega na trwałej wspólnocie życia i miłości przeżywanej na obraz zbawczej i trwałej wspólnoty Chrystusa z Kościołem (s. 81—102). Wspólnota małżeńska zachowuje ciągły dynamizm, domaga się trwałej łaski i ją powoduje. Ostateczną racją trwałości znaku sakramentalnego jest włączenie go w historię zbawienia. Jak przez dawne przymierze z Jahwe powstał naród poświęcony (Pwt 7, 6), lud święty (Kpł 9, 2), lud kapłański (Wj 19, 6), tak przez nowe przymierze małżonkowie otrzymują ontologiczną konsekrację, by stać się świętymi, tj. poświęconymi do spełniania specjalnej funkcji w Ciele mistycznym Chrystusa. Taka konsekracja

jest „przymierzem” historiozbawczym, które się realizuje każdego dnia i charakteryzuje wewnętrzną, permanentną wspólnotą Boga z człowiekiem, podlegającą ciągłemu rozwojowi (perspektywa eschatologiczna).

A. M. Triacca rozważa rzeczywistość małżeńską w aspekcie teologiczno-liturgicznym (s. 103—150). Wychodzi ona poza samą akcją rytualną, „objawiając” łaskę we wzajemnej wspólnotcie życia nadprzyrodzonego. Życie w małżeństwie jest odtwarzaniem misterium stworzenia i odkupienia poprzez ustawiczne składanie ofiary i zachowanie postawy kultycznej.

W świetle przedstawionych założeń doktrynalnych o małżeństwie nabiera wymowy nauka i praktyka Kościoła ostatnich stuleci. Teologią potrydencką zajął się S. Ardito (s. 153—172). Okres ten przyniósł odpowiedź na szereg problemów teologiczno-prawnych, które nie zostały rozwiązane na soborze: identyczność między kontraktem i sakramentem; określenie szafarza małżeństwa jako sakramentu; wyjaśnienie natury sakramentalnej małżeństwa niewierzących po ich nawróceniu; kwestia wyłącznej kompetencji Kościoła w zakresie małżeństwa ochrzczonych. Magisterium Kościoła jednak nie zajęło stanowiska wobec spekulacji teologów. Dopiero na soborze watykańskim II podjęto problem celów małżeństwa. Zagadnieniu temu poświęcił swoje studium A. Favale (s. 173—210). W zamierzeniu soboru nie leżało przedstawienie całej nauki o małżeństwie, ale poruszenie niektórych zasadniczych punktów nauki Kościoła. Sobór przewyciężył zbyt wąską wizję małżeństwa rozpatrywanego prawie wyłącznie w profilu jurydycznym, zwracając uwagę na istotną łączność między małżeństwem i miłością małżeńską. Pozwoliło to ująć rzeczywistość małżeństwa jako *traditio-acceptatio* dwojga osób, które miłując się wzajemnie decydują się w sposób wolny i nieodwołalny na wspólne życie, z natury zorientowane na prokreację. W tej personalistycznej koncepcji małżeństwa straciło rację bytu dotychczasowe rozróżnienie pierwszorzędnego i drugorzędnego celu, stąd nic dziwnego, że sobór pominął tę terminologię.

W ostatnich latach magisterium zwyczajne wykazuje duże zainteresowanie zagadnieniem małżeństwa, a zwłaszcza jego współczesnymi uwarunkowaniami. Nauczanie to jak również pastoralną troskę Kościoła w tym zakresie przedstawił T. Bertone (s. 211—234). W postępującym dziś procesie ogólnej sekularyzacji, Kościół pragnie ochronić życie rodziny i pokierować jej wewnętrzną dynamiką. We współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi tym problemem przedkłada rodzinie jako zadanie misję zbawiania i świadczenia. W dzisiejszej zdeintegrowanej społeczności rodzina pozostaje jedynym miejscem, gdzie trwają jeszcze prawdziwe relacje międzysobowe: ojcostwo, macierzyństwo, synostwo, braterstwo.

Oprócz małżeństwa istnieją w Kościele od początku — jako dobrowolny wybrany stan życia — dziewictwo i celibat. Konfrontacja ich w oparciu o dokumenty magisterialne oraz dane biblijne i antropologiczno-personalistyczne jest przedmiotem studium E. Ferasina (s. 235—275). Obydwa stany są konieczne dla duchowego życia Kościoła. Refleksję nad tym problemem winien cechować zmysł krytyczny, który eliminowałby elementy niechrześcijańskie czy wątpliwe, np. negujące wyższość dziewictwa w imię złe rozumianej wolności seksualnej, czy sugerujące, że człowiek psychologicznie dojrzały powinien akceptować powołanie naturalne do małżeństwa odrzucając możliwość zasługiwania poprzez uczynki o wyższej wartości. Motywacja dla wy-

boru chrześcijańskiego stanu dziewictwa tkwi w jego związku z królestwem Bożym (por. Łk 14, 26—27).

Część moralno-pastoralną książki otwierają rozważania G. Pianziego o miłości małżeńskiej w świetle konstytucji *Gaudium et spes* i encykliki *Humanae vitae* (s. 279—310). Miłość ta została przedstawiona od strony jej licznych komponentów natury fizycznej, afektywnej, duchowej i nadprzyrodzonej. Charakteryzując miłość małżeńską w relacji do miłości bliźniego, autor stwierdza uprzednią konieczność rozwoju zdolności samooddania się i przyjaźni jako warunku jej realizacji. Z kolei autentyczna miłość małżeńska stanowi bazę, na której opiera się rodzina i jej właściwe działanie. W kierunku poznania wartości i problemów małżeństwa winien pójść rozwój katechezy i przygotowanie do niej księży.

Analizę semantyczną wyrażenia „odpowiedzialne ojcostwo” przedstawił G. Bonomi (s. 313—329), wskazując na dwie podstawy autentycznego ojcostwa: zrozumienie wartości występujących w akcie prokreacji oraz decyzyjną na przyjęcie dziecka jako osoby miłowanej, mającej wartość w sobie samej i będącej świadectwem współpracy rodziców ze Stwórcą. Świadome ojcostwo, w oparciu o ogólną kulturę duchową rodziny, ożywiana w miłości małżeńskiej przez Ducha Św., prowadzi rodzinę do prawdziwej wspólnoty zaangażowanej w świadczenie miłości braterskiej wobec innych.

Temat duchowości małżeńskiej rozumianej jako pozytywna realizacja wartości małżeńskich jest przedmiotem rozważań przedstawiciela laikatu P. Scabiniego (s. 331—348). Rozwój tej duchowości można osiągnąć przez kursy przygotowawcze do małżeństwa, przez pracę w grupach rodzinnych i wspólną refleksję nad problemami wiary, przez charytatywne zaangażowanie rodzin oraz ich kierownictwo duchowe ze strony kapłanów. To samo zagadnienie od strony negatywnej tj. wartości nierealizowanych w małżeństwie poruszył C. Martino-Bottiglieri w oparciu o kontakty z nieletnimi przestępcami (s. 357—361).

Ostatnia część książki poświęcona jest aspektom psycho-pedagogicznym małżeństwa chrześcijańskiego i rodziny. A. Ronco analizuje trzy psychologiczne uwarunkowania miłości: afektywne, akceptacji cielesnej i osobowego oddania się (s. 365—370). L. Macario ukazuje różnice interpretacji tych samych wartości rodzinnych w różnych generacjach (s. 371—396). D. Tetamanz i zajmuje się problemem wychowania do miłości młodzieży w okresie narzeczeństwa z punktu widzenia teologicznomoralnego, pojmując je jako przygotowanie do wolnego i odpowiedzialnego postępowania (s. 397—422). Współczesna katecheza przedmałżeńska winna kierować się doświadczeniem Kościoła i prowadzić do autentycznego, wewnętrznego nawrócenia poprzez czynną wiarę. Duszpasterstwo małżeństwa bowiem wchodzi ściśle w zakres ewangelizacyjnego zadania Kościoła.

Omawiana praca zbiorowa zasługuje na szczególną uwagę z tej racji, że stanowiąc owoc kongresu poświęconego problematyce małżeństwa i rodziny, jest nie tylko teoretycznym ujęciem zagadnienia, ale także wynikiem praktycznej refleksji. Małżeństwo zostało przedstawione w perspektywie historyczno-bawczej, co stanowi dużą wartość tego studium. Wychodząc z biblijnego obrazu małżeństwa poprzez ukazanie różnych jego wymiarów, autorzy podali syntezę współczesnej nauki Kościoła o małżeństwie jako instytucji naturalnej, wyniesionej przez

Chrystusa do godności sakramentalnej, realizującej misję uświęcania i zbawiania człowieka. Obok obszernego materiału biblijnego i teologicznego dzieło zawiera cenne naświetlenie problematyki małżeństwa od strony nauk antropologicznych, socjologii, psychologii, pedagogiki i katechetyki. Wartość jego podnosi fakt, że oprócz teologów zabrali głos również specjaliści świeccy — wychowawcy, prawnicy, lekarze. Z uwagi na szeroki zakres problematyki można polecić jego przestudiowanie także duszpasterzom, zwłaszcza duszpasterzom rodzin.

Czesław Rychlicki

Waldemar Molinski, *Theologie der Ehe in der Geschichte*, Aschaffenburg 1976 ss. 246.

Monografia znanego polskim teologom jezuitę W. Molinskiego ukazała się w ramach encyklopedycznego wydawnictwa *Der Christ in der Welt* jako tom siódmy w dziale VII noszącym tytuł: *Die Zeichen des Heiles*. Powodów do zajęcia się tematem małżeństwa w aspekcie historycznym jest dziś wiele: zmienił się w znacznej mierze stosunek do małżeństwa; kwestionuje się bezsporne dawniej prawo do aktualizacji seksualności wyłącznie w ramach małżeństwa; celibat jest mniej poważany i zachowywany. Katolicka doktryna o małżeństwie, która co najmniej od czasów soboru trydenckiego uchodziła za definitywnie ustaloną i w nowszych czasach korygowana była w nieistotnych szczegółach, dziś znalazła się wobec zarzutu niewystarczalności. Rewizji poddawane są wszystkie istotne elementy tradycyjnej doktryny, a więc zagadnienie celów małżeństwa, pożycia przed- i pozamałżeńskiego, nierozzerwalności, jurysdykcji itp. Stawia się też pytanie o *specificum* chrześcijańskiego małżeństwa. Wszystko to sprawia, że teologia małżeństwa należy obecnie do spraw trudnych w Kościele. Z tym większym zainteresowaniem sięga się po monografię dotyczącą tej problematyki.

Refleksja historyczno-dogmatyczna nad rozwojem teologii małżeństwa pozwala lepiej zrozumieć zależność dzisiejszych pojęć od tradycji kościelnej, a tym samym ustawia współczesną myśl teologiczną na szerszej płaszczyźnie. Kto pragnie zrozumieć, jak od przekazu N. Testamentu doszło do aktualnej teologii małżeństwa, powinien prześledzić jej historyczny rozwój, sięgając do założeń, jakie w przeszłości czyniono na temat seksualności i małżeństwa. Tego rodzaju refleksja pokazuje, o ile katolicka nauka o małżeństwie jest wypadkową różnych kierunków teologicznych oraz w jakiej mierze wywarły na nią wpływ elementy uwarunkowane historycznie, a zatem zmienne.

Zamieszczone na początku każdego rozdziału zestawienia bibliograficzne pozwalają czytelnikowi zorientować się wśród licznych monografii i opracowań dotyczących różnych aspektów teologii małżeństwa. Np. do rzadkości należą opracowania syntetyczne, a te, które istnieją, pochodzą przede wszystkim z terenu anglosaskiego. Od strony metodycznej warto podkreślić, że autor nie tyle się na przedstawianie doktryny poszczególnych pisarzy teologicznych w kolejności ich chronologicznego występowania, ile raczej ogranicza się do tych, którzy istotnie wpływali na rozwój doktryny małżeńskiej. W ten sposób ak-